

BERNÁD Rita-Magdolna¹

Pálos rendtörténeti kiállítás a Maros Megyei Múzeumban

A Pálos rend az egyetlen középkori magyar alapítású és máig működő férfi szerzetesrend, amely az 1200-as évek közepén jött létre. Alapítója Boldog Özséb, aki esztergomi kanonokból vált remetévé, és látomását követve gyűjtötte össze első rendtársait, akikkel kezdetben barlangokban éltek. Közösségének névadójául Remete Szent Pált választotta, szabályzatot kért számára és jóváhagyást a pápától. A rend legfőbb jellemzője Szűz Mária tisztelete, valamint a hazáért történő engesztelés.²

A marosvásárhelyi vármúzeumban augusztus 28-án nyitották meg a Budapestről érkező Pálos rendtörténeti kiállítást. A Magyar Nemzeti Múzeum és a Pálos rend által közösen létrehozott kiállítás első erdélyi vándorhelyszíne Marosvásárhely, ahol év végéig látogatható. A Pálos rend 750 éves történelmén végigkísérő tárlat 2023. február elejétől Székelyudvarhelyen is bemutatásra kerül. A kiállítás kurátorai Pető Zsuzsa (Magyar Nemzeti Múzeum) és Bencze Ünige (Maros Megyei Múzeum) régészek.

A nemcsak tartalmával gyönyörködtető, de állományvédelmi eszközökkel (klímastabilizáló berendezéssel ellátott tárlókkal) is színvonalasan, igényesen felszerelt Pálos-kiállítás az épület emeletének teljes felületét tölti ki. Egy Remete Szent Pál legendáját érzékeltető barlang-installációval indít, majd több helyiségen keresztül követi végig a rend kibontakozását, a hét és fél évszázadon keresztül zajlott alakulását, betekintést nyújtva a kolostori életbe, lelkipásztorkodásukba, gazdasági és kulturális tevékenységükbe.

A Boldog Özséb által a tatárjárás után nem sokkal alapított rend középkori kolostorait főként régészeti kincsekből ismerhetjük meg a tárlaton. Az első teremben láthatjuk a Remete Szent Pált ábrázoló festett, boltozati zárókövet, amely Budapesten, a Széna tér közelében végzett ásatásból származik, a toronyaljai kútban talált leleteket (fargerendák, kések, halászhorgok, szerszámrészek), valamint a további termekben, egyéb építészeti elemek között a balatonszemesi pálos kolostor ritkaságnak számító feliratos alapkövét is. Az archeológiai tárgyak egyik legérdekesebb darabja az a parányi méretű, csontból készült, néhány centiméteres napóra, amelyet a pogányszentpéteri pálos kolostor feltárásakor találtak meg 1967-ben.

A rend középkori történetéhez kapcsolható Gyöngyösi Gergely (1472–1531) egykori pálos generális *Zöld Könyve (Liber Viridis)*, amely szintén az első kiállítótérben kapott helyet.

A hivatalosan még el nem ismert Pálos Nővérek kézműves munkáinak, akik 30 éve önellátóan tevékenykednek Erdőkürtön, külön tárlót szenteltek.

¹ A Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség igazgatója.

² Pető Zsuzsa szerk.: *Pálosok. Kiállítási katalógus*. Budapest, 2022. 11.

A liturgikus életet megjelenítő vitrinben megcsodálható az 1460 körül készült Szucsányi/Nyári-kehely Remete Szent Pál ábrázolásával.

A Fekete Madonna 20. század elején készített pécsi másolata egy gótikus szentélyt imitáló installációban került bemutatásra, amely elé térdeplő is került az ájtatosság gyakorlása céljából.

A katolikus restauráció a pálos rend újjászületését is eredményezte, melynek külön egy tárlati szakaszt szántak a kurátorok. 18. századi festett kegyképek tekinthetők meg a múzeum egyik legszebben díszített helyiségében, köztük egy Piéta a sasvári kolostorból (1750 körül), a máriavölgyi kegyszobor két ábrázolása fa címerpajzson (1748) stb. Ugyanitt látható a nagyváradai katolikus püspökségtől kölcsönzött, Martinuzzi Fráter György (1482–1551) pálos szerzetes, erdélyi politikai személyiség 17. században, ismeretlen festő által festett portréja is.

A tárlaton haladva láthatjuk a pálos irodalom, iskolák és könyvkultúra emlékeit külön vitrinekbe sorakoztatva. A pálosokhoz köthető középkori kódexek, köztük a magyar nyelvemléknek is minősülő Festetics-kódex virtuálisan látható, akár csak az 1765-ben épült, máig érintetlen épségű, barokk pesti könyvtár, amelybe digitális kukkerek segítenek betekinteni.

Az 1950-ben felosztatott pálos rend tagjai közül harminchárom szerzetes szenvedett el üldöztetést a kommunista államhatalom részéről. A meghurcoltatás éveit páter Homonnay Miklós villanyvezetékéből készített rózsafüzére szemlélteti a leghatásosabban, amely a börtönidőszak alatt készült.

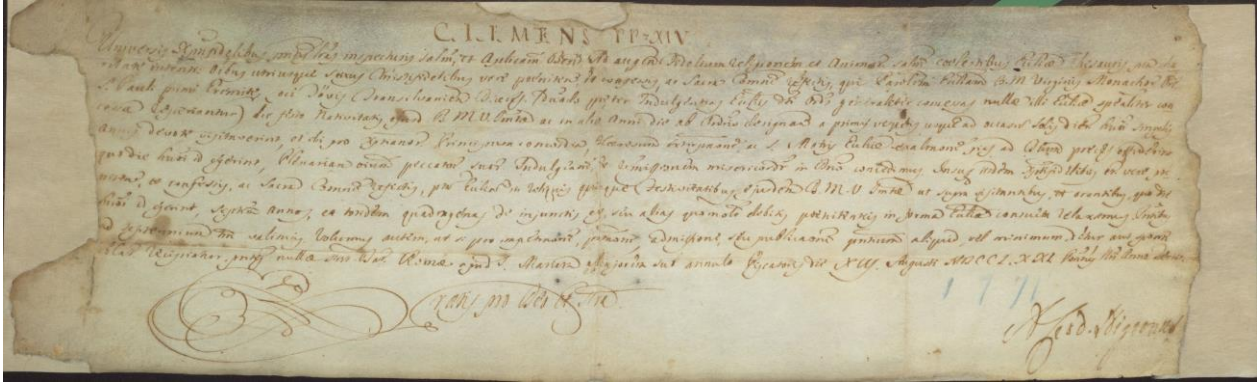
Az egyik tárló különleges darabja az a 2011-ben készült motorbicikli-tank, amelyet a pálos rend címerével díszítettek.

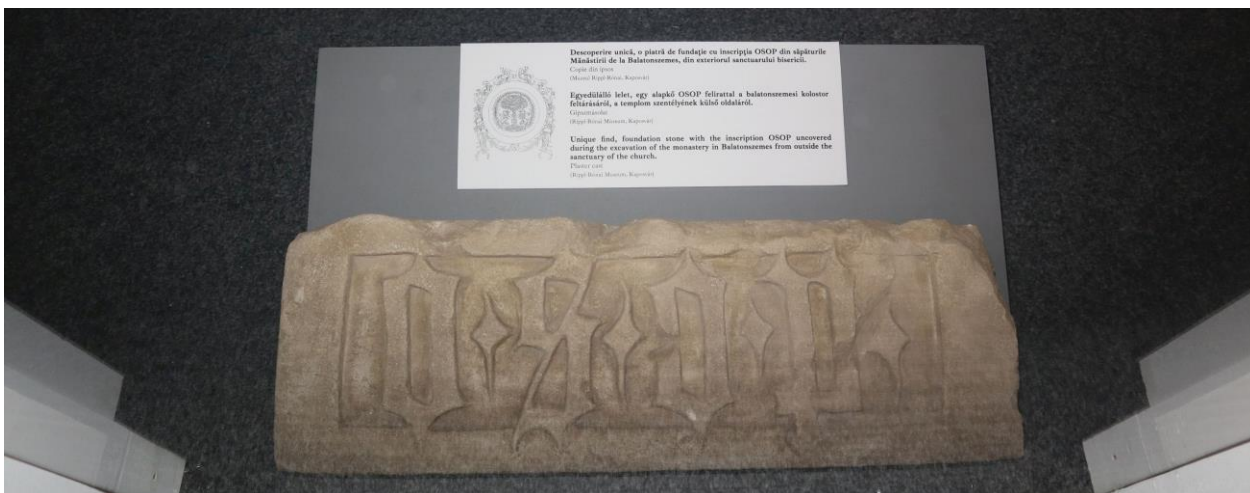
A gótikus kerengőt utánzó installáció a tárlat utolsó helyszínéhez vezeti a látogatót: egy játékvonatokkal működő maketthez, amely a ma is működő pálos rendházak egyes állomásain kíséri végig „utasait”: Czestochowa, Pálósszentkút, Márianosztra, Pécs, Sziklatemplom (Budapest).

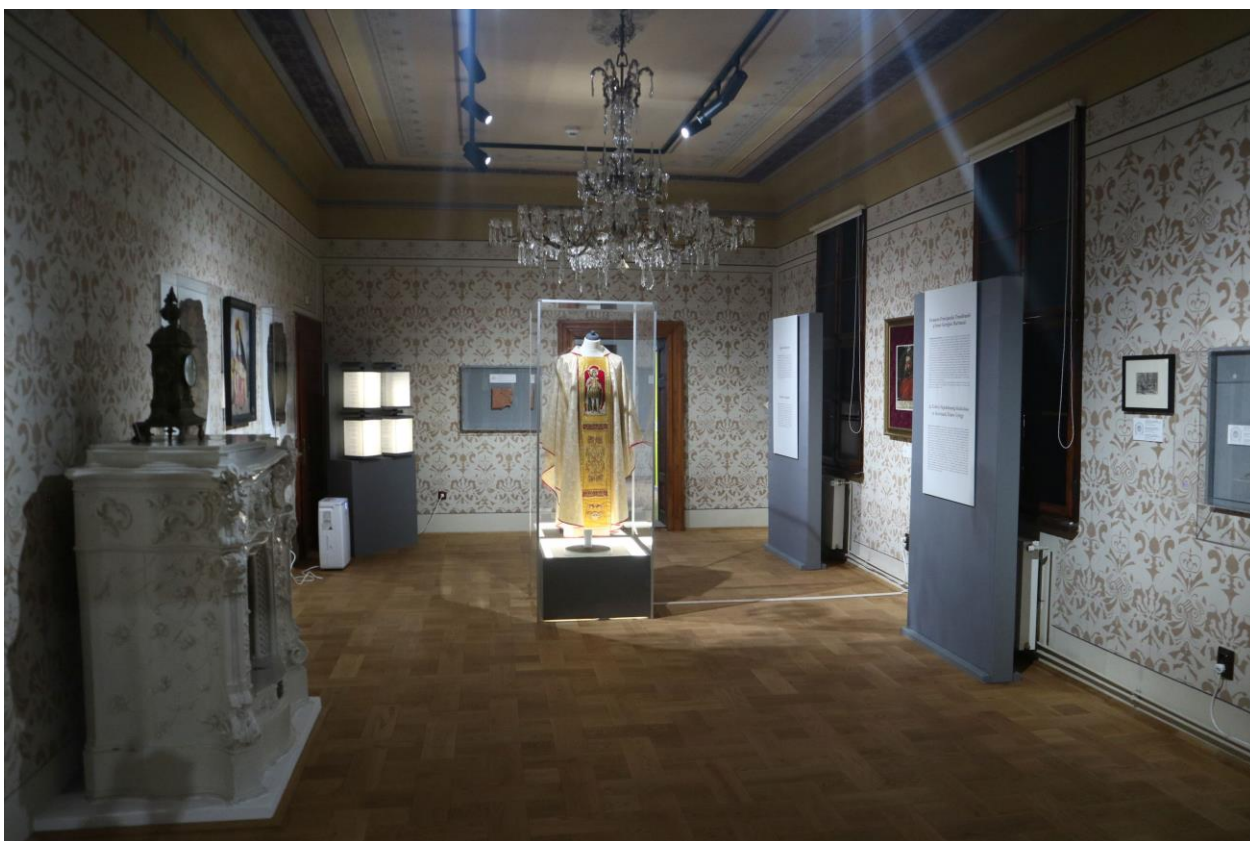
A bemutató záró része a jelenlegi pálos rendházakat ismerteti országok szerint pannók által.

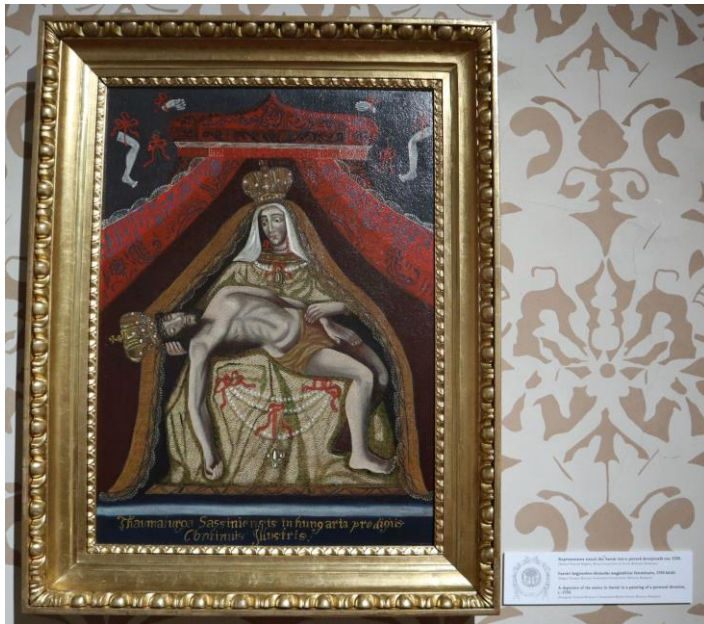
Az összesen 26 intézménytől kölcsönzött mintegy 150 tárgyat felvonultató tárlaton a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség részéről 10 tárgy kapott helyet (levéltári dokumentumok és könyvek a tövisi és az illyefalvi pálos rendházak gyűjteményeiből). Az erdélyi gyűjtemény között a magyar nyelvű barokk prédikációirodalom egyik kiemelkedő személyiségének, Csúzy Zsigmondnak a *Zengedező sip-szó* (Pozsony, 1723) című könyve is bemutatásra került, valamint XIV. Kelemen pápa búcsúengedélye a tövisi templom részére 1771-ből.

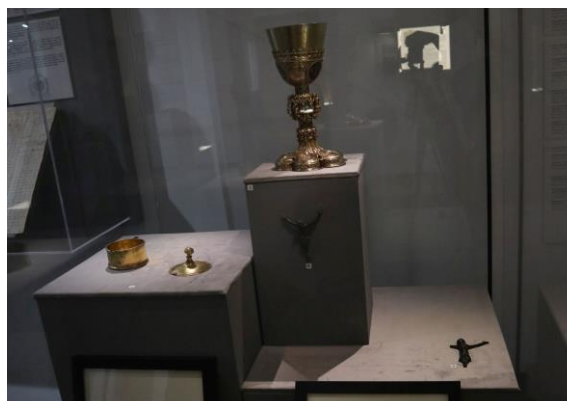
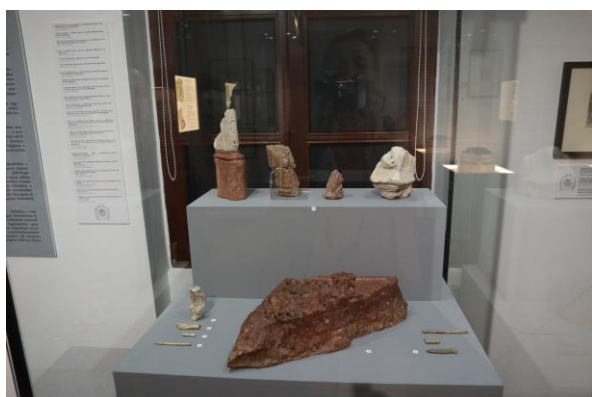
Gyöngyösi Gergely idézete a *Vitae Fratrum*ból méltán szemlélteti a pálosok lelkiességét: „*Én nem az ökröknek és a birkáknak, hanem a rám bízott lelkeknek vagyok a pásztora...*”

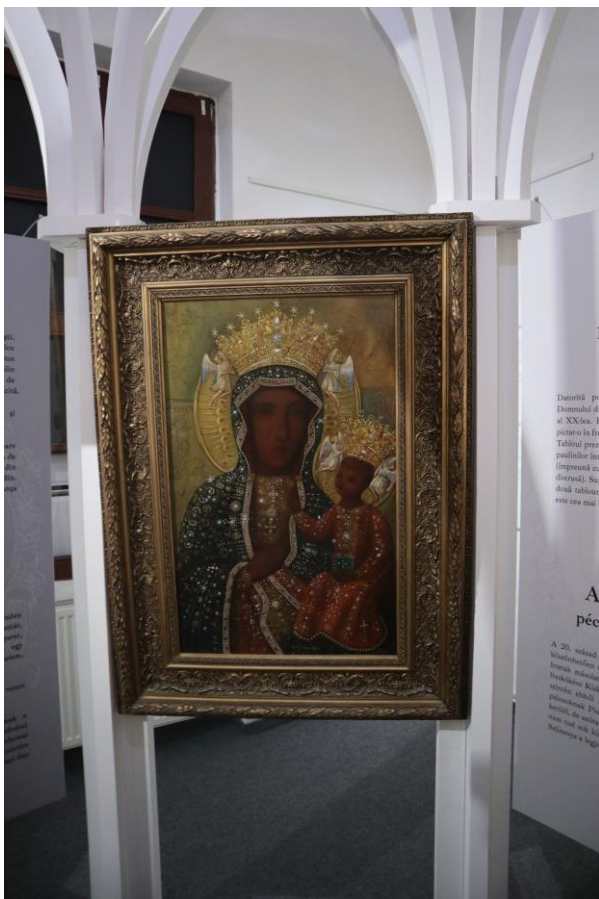

(A fotókat készítette: Bernád Rita-Magdolna)